

Vajkai Edina

Franciaország – az ambivalens nagyhatalom

Franciaország történelmi és földrajzi helyzeténél fogva egyaránt meghatározó szerepet játszott egykor és játszik ma is a transzatlanti kapcsolatokban és az európai védelempolitikában. Az elemzés bemutatja az ország haderejét, a biztonság- és védelempolitikával foglalkozó stratégiai dokumentumokat, és elemzi a NATO helyét és szerepét az ország biztonság- és védelempolitikájában, illetve megvizsgálja a NATO válságkezelő műveleteiben tanúsított francia szerepvállalást. Elemzi az ország védelmi célokra fordított költségvetését, annak megoszlását, a kutatás-fejlesztés trendjeit, valamint a hadiipar szerepét a védelmi képességek megteremtésében, képet adva arról, hogy Franciaország milyen mértékben vállal szerepet a szövetség teherviselésében, és hogyan járul hozzá a NATO védelmi képességeinek fenntartásához, valamint fejlesztéséhez.

Az ország katonapolitikáját, illetve biztonság- és védelempolitikáját több stratégiai szintű dokumentum határozza meg, így a *Nemzeti Biztonsági és Védelmi Fehér Könyv* (*Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale* – 2008¹ és 2013²) és az aktuális védelmi (tervezési) költségvetési törvény (*Loi de programmation militaire 2009–2014*³). A 2008 óta végbement változások (a globális pénzügyi-gazdasági válság hatása, az „arab tavasz” forradalmi eseményei, új válsággócok kialakulása) tették indokolttá a 2013. április 29-én nyilvánosságra hozott új fehér könyv kidolgozását, amely a következő nyolc-tíz évre ad stratégiai iránymutatást a francia haderő fejlesztésére és alkalmazására vonatkozóan. E stratégiai dokumentumok érzékeltetik azt a kettős célkitűzést, amelyet Franciaország az euroatlanti védelmi architektúrában érvényesíteni kíván: teljes körű részvételt a NATO civil és katonai szervezeteiben, valamint ezzel együtt az európai védelmi képességek és az Európai Unió védelempolitikájának megerősítését. Mindkét esetben hagyományosnak tekinthető a vezető szerepre törekvés és az aktív, a biztonsági környezet alakítását célul kitűző külpolitika.

Azt követően, hogy Franciaország 2009 óta újra szerepet vállal a NATO katonai szervezetében, a francia részvétel a szövetség szervezeteiben és tevékenységében kibővült, és a nemzeti érdekek megkérdőjelezhetetlen elsőségének hangsúlyozása mellett Franciaország „jó szövetségesként”, a NATO európai pillérének (egyik) vezető hatalmaként viselkedik. A nemzeti érdekek elsősége fennmaradt olyan tradicionális területeken, mint az ország nukleáris elrettentő képessége (*force de frappe*), amely továbbra is nemzeti fennhatóság alatt maradt, és a nemzetközi válságkezelés prioritásai (Afrika). Ugyanakkor a francia haderő jelentős szerepet vállalt az afganisztáni műveletekben: egykor 3600 francia

1 *Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2008*. ladocumentationfrancaise.fr, 2008. 06. 04. (2013. 07. 20.)

2 *Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2013*. defense.gouv.fr, 2013. 07. 15. (2013. 07. 20.)

3 *Lois de programmation militaire*. defense.gouv.fr, 2013. 01. 09. (2013. 07. 20.)

katona vett részt a műveletben,⁴ az ötödik legnagyobb hozzájáruló nemzeté téve Franciaországot, és vezető szerepet játszott a líbiai beavatkozásban, amelynek során a légcsapások harmadát hajtotta végre.⁵

Miközben az elmúlt években Franciaország még azon maréknyi NATO-tagállam egyike volt, amelyek képesek voltak teljesíteni a védelmi kiadásokra vonatkozó NATO-ajánlást – miszerint GDP-arányosan minimum a bruttó nemzeti össztermék 2%-át kell védelmi célokra fordítani –, az új fehér könyv előrejelzése értelmében ez az arány a GDP 1,76%-ára fog csökkenni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a gazdasági kényszer hatására még a szövetség egyik vezető állama is vállalja, hogy szembenegy az éveken keresztül hangoztatott elvárással annak érdekében, hogy az állami kiadásokat stabilizálni tudja. A 2014–2018 közötti időszakra vonatkozó védelmi tervezési költségvetési törvény részletes vitáját és elfogadását is 2013 őszére halasztották,⁶ hogy az új fehér könyv által előirányzott feladatoknak megfelelően tudják a végleges verziót kialakítani.

A költségvetési források és a haderő létszámának csökkenésével egyidejűleg kell megvalósítania Franciaországnak több képességfejlesztési feladatot, így a felderítési, hírszerzési, kommunikációs képességek és a kibervédelem erősítését, valamint a haderő telepíthetőségének fokozását, amelyekre nemzeti és többnemzeti képességfejlesztési programokban kerül sor.

Pillanatkép a francia haderőről

Franciaország a NATO harmadik legnagyobb hagyományos haderejével (228 850 fő) rendelkezik az Egyesült Államok és Törökország után, nukleáris elrettentő képessége pedig megkülönböztetett szerepet biztosít számára. Védelmi kiadásai alapján még a gazdasági válság hatása ellenére is abszolút értéken (58,9 milliárd dollár) a harmadik (az Egyesült Államok és Nagy-Britannia mögött), a GDP arányában (2,3%) pedig (az Egyesült Államok, Görögország és Nagy-Britannia mögött) a 4. helyen áll a tagállamok sorában.⁷

4 *French combat troops withdraw from Afghan war.* reuters.com, 2012. 11. 20. (2013. 07. 20.)

5 Benitez, Jorge: *National Composition of NATO Strike Sorties in Libya.* atlanticcouncil.org, 2011. 08. 22. (2013. 07. 20.)

6 *La loi de programmation militaire repoussée à l'automne.* acteurpublics.com, 2013. 03. 21. (2013. 07. 20.)

7 SIPRI Military Expenditure Database. sipri.org. (2013. 07. 20.)

A francia haderő legfontosabb képességei

<p>Fegyveres erők</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szárazföldi erők: 122 500 fő – Haditengerészet: 38 650 fő – Légierő: 49 850 fő – Központi törzs és Egészségügyi Szolgálat: 17 850 fő – Tartalékos: 29 650 fő – Csendőrség: 103 400 fő 	<p>Hadászati nukleáris erők</p> <ul style="list-style-type: none"> – Haditengerészet: 4 ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjáró (Le Triomphant), M-45 és M-51 rakétákkal és 20 Rafale M F3 vadászbombázó ASMP-A rakétákkal – Légierő: 1 század Mirage 2000N (25 darab) és 1 század Rafale B F3 (20 darab) ASMP és ASMP-A rakétákkal, valamint 1 légi utántöltő század 11 C-135 és 3 KC-135 légi utántöltő géppel
<p>Szárazföldi erők</p> <ul style="list-style-type: none"> – 10+1 dandár (1 zavaró/felderítő, 2 páncélos, 2 könnyű páncélos, 1 gépesített, 2 gépesített lövész, 1 légideszant, 1 hegyi, 1 híradó, 1 logisztikai) – Leclerc harckocsik (254 darab) – páncélozott harcjárművek (~ 6200 darab) – vontatott és önjáró lövegek, aknavető tüzérségi eszközök (~ 375 darab) – VAB és Milan típusú páncéltörőrakéta-rendszerek (~ 830 darab) – Mistral és Hawk típusú légvédelmirakéta-rendszerek (~ 900 darab) – Tiger, Gazelle, Caracal, Cougar és Puma típusú helikopterek (~ 400 darab) – UAV-k (20 darab) – Idegenlégió: 7300 fő 	
<p>Haditengerészet</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1 repülőgép-hordozó (Charles de Gaulle) – Le Triomphant és Rubis típusú atom-tengeralattjárók (10 darab) – Cassard, Forbin, George Leygues és Tourville típusú rakétás rombolók (12 darab) – Floreal és La Fayette típusú rakétás fregattok (11 darab) – D’Estienne d’Orves, L’Audacieuse, Le Malin, Gowind típusú partvédő és órhajó (20 darab) – Mistral, Foudre és Batral típusú deszanthajók (7 darab), valamint 42 deszant naszád – a tengerészeti légierő Rafale, Super Étendard Modernisé, Atlantique 2, Hawkeye és Falcon típusú repülőgépei (~ 120 darab) – Lynx, Dauphin, Panther, Alouette III és Super Puma típusú helikopterek (~ 87 darab) – Tengerészgyalogság: 12 800 fő 	
<p>Légierő:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 4 dandár (1 harci, 1 légi szállítási, 1 légtérellenőrző, 1 biztonsági és beavatkozó) – különböző típusú Mirage és Rafale vadász- és vadászbombázó repülőgépek (~ 216 darab) – Fennec, Caracal és Super Puma típusú helikopterek (~ 80 darab) – Transall C-160NG típusú légi utántöltő repülőgépek (~ 20 darab) – Falcon, Hercules, Transall, Twin Otter és Xingu típusú szállító repülőgépek (~ 115 darab) 	

Forrás: *The Military Balance 2013*. iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 07. 20.)

Franciaország ambivalens kapcsolata a NATO-val

Franciaország 11 másik állammal karöltve alapító tagja volt az 1949. április 4-én a Szovjetunió jelentette katonai fenyegetés ellenében létrejött Észak-atlanti Szerződés Szervezetének. Azonban Franciaország európai vezető szerepre törekvése és az Egyesült Államokkal szemben képzett „európai súlypontja”, valamint markáns nemzeti érdekeinek védelme (például a francia nukleáris csapásmérő erők nemzeti felügyelet alatt tartását illetően) előre vetítette, hogy a szövetségben belüli kapcsolatok nem lesznek zökkenőmentesek.

Charles de Gaulle már 1958-ban, a hatalomba való visszatérését követően szorgalmazott a szövetségben belül bizonyos változtatásokat: ide sorolhatjuk a NATO nukleáris politikájára, integrált katonai szervezetére, illetve az Egyesült Államok vezető szerepére vonatkozó reformelképzeléseit. De Gaulle ellenezte azt is, hogy a francia atomtőerő amerikai (NATO-) ellenőrzés alá kerüljön, Washington pedig Párizsnak azokat az elképzeléseit nem fogadta el, amelyek a szövetség brit–francia–amerikai közös irányítására vonatkoztak. Bár e javaslatok nem jelentették a szövetség létének megkérdőjelezését, csupán jobbitó szándékot képviseltek,⁸ de Gaulle elnök 1966. február 21-i bejelentése, miszerint Franciaország kilép a NATO integrált katonai szervezetéből, meglepetésként érte a többi tagállamot.

A döntés következtében visszahívták a NATO katonai törzsében szolgálatot teljesítő francia katonákat, hazarendelték a szövetség fegyveres erőinek kötelékében állomásozó összes francia csapatot, és beszüntették az ország területén található NATO támaszpontok és repülőterek működését. Ezeken felül az addig Franciaországban helyet kapó NATO-főparancsnokságokat más országokba kellett áttelepíteni (Casteu-ba, Rómába, Brunssumba és Brüsszelbe). Az érdekkonfliktusokat nyíltan felszínre hozó lépés ellenére de Gaulle hangsúlyozta, hogy kormánya hajlandó tárgyalni és együttműködni a szervezet vezetőivel, és országa a washingtoni szerződés 5. cikkelye értelmében kész részt venni a szövetséges államok kollektív védelmében.

A későbbi évtizedekben óvatos közeledést, majd a hidegháború végével az 1990-es évektől kezdve enyhülési folyamatot tapasztalhattunk: François Mitterand és Jacques Chirac elnök is tett pár bizonytalan lépést a visszatérés felé, azonban igazán Nicolas Sarkozy 2007-es köztársasági elnökké választása adott új lendületet a folyamatnak. A NATO 2008-as bukaresti csúcstalálkozóján ugyan konkrét ígéret még nem hangzott el, de Sarkozy már tett arra vonatkozó utalásokat, hogy országa esetleg visszatérne a NATO integrált katonai szervezetébe. A közeledést jól jelzi, hogy Franciaország támogatta az Európába telepítendő rakétavédelmi pajzs tervét, valamint 700 fővel növelte Afganisztánban állomásozó csapatainak létszámát. A bejelentésre 2009. március 11-ig kellett várni, a hivatalos visszatérésre pedig a szervezet alapításának 60. évfordulója alkalmából rendezett strasbourg–kehli csúcsertekezleten került sor. Ezzel a lépéssel Franciaország szerepe jelentősen megnőtt a NATO katonai szervezetében: 900 pozíció felett rendelkezik, továbbá a norfolki Szövetséges Transzformációs Parancsnokság élére került francia vezető (2009-től Stéphane Abrial, 2012-től Jean-Paul Paloméros). (2009-től a NATO Művelési Parancs-

⁸ *Le grand démentement*. nato.int, 2013. 03. 11. (2013. 07. 20.)

nokság Lisszaboni Egyesített Parancsnokságának élén is francia tábornok állt a szervezet 2012 végi deaktiválásáig, amire a NATO szervezeti reformjának következtében került sor.)

Az egyes vélekedésekkel szemben úgy gondolom, hogy Sarkozy ezzel a lépéssel nem fordított teljesen hátat a de Gaulle által képviselt eszméknek, hiszen továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy a francia atomtűtőerőt ne vonják NATO-irányítás alá. Sarkozy elnök még egy 2008-ban elhangzott beszédében úgy fogalmazott, hogy Franciaország NATO-szerepvállalása az európai védelem kérdésének napirenden tartásával párhuzamosan lehet hatékony – azaz a megnövelt francia szerepvállalás a NATO-ban azt az eszközt jelentette, amellyel Franciaország nagyobb beleszólást kívánt elérni az európai képességfejlesztés folyamataiba. Ennek szellemében Franciaország egyáltalán nem kíván elfordulni az európai védelem kérdésétől (sem), így például a NATO-csatlakozás hatásaival foglalkozó, 2012 végén napvilágot látott úgynevezett Védrine-jelentés is külön fejezetet szentel a kérdésnek.⁹

A NATO-ban betöltött fontos pozíciók mellett mindenképpen meg kell említenünk, hogy Franciaország az Európai Unióban is meghatározó szerepet tölt be, így például az Európai Védelmi Ügynökség igazgatója 2011 óta francia diplomata, Claude France Arnould asszony. Franciaország 2009-es visszatérése a NATO integrált katonai szervezetébe tehát kettős célt szolgált: egyrészt új lendületet akartak adni az európai képességfejlesztésnek és védelempolitikának, másrészt növelni akarták a szervezeten belüli jelenlétüket és befolyásukat.

Az első célt illetően a Védrine-jelentés így fogalmaz: „A visszatérés nyomán nem tapasztalhattunk érdemi változást és előrelépést ezen a területen, ami több okra vezethető vissza. 2009-et követően hiányzott az a fajta aktív hozzáállás, amit Franciaország addig tanúsított, hiszen tulajdonképpen az egyedüli ország volt, amely ennyire erősen szorgalmazta az európai védelem kérdését. Ezenfelül a többi európai állam nem kívánt a védelmi szektort, a védelmi kérdéseket érintő újabb kötelezettségeket vállalni, amihez minden bizonnyal nagyban hozzájárult a védelmi – és egyéb – költségvetések csökken(t)ése.”

A másik célkitűzést illetően ugyanakkor megállapítható, hogy ez a francia lépés kedvező környezetet teremtett a más európai államokkal megkötött két- és többoldalú együttműködések számára: a 2010 novemberében aláírt francia–brit együttműködési megállapodás például a britek szerint is ennek a lépésnek az eredménye volt.

Franciaországnak alapító tagként és meghatározó nemzetközi szereplőként jelentős befolyása van a szövetség munkájára, mindennapjaira és jövőjére egyaránt. Az, hogy az ACT-nek francia parancsnoka van, azért fontos, mert a Transzformációs Parancsnokság felelős a szövetségi koncepciók és doktrínák kidolgozásáért, a kiképzésért és felkészítésért, továbbá a *smart defence* (okos védelem) többnemzeti képességfejlesztési programokért is. Ezenfelül a védelmi befektetésekért felelős főtitkár-helyettesi pozíciót 2010 óta ugyancsak francia vezető, Patrick Auroy altábornagy tölti be. Ezáltal a francia érdekérvényesítés közvetlen hatással lehet nem csupán a NATO védelmi elképzeléseinek elméleti kereteire, hanem azok gyakorlati megvalósítására – a védelmi célú fejlesztésekre és képességfejlesztési programok menedzselésére is.

9 Vedrine, Huber: *Rapport pour le président de la République sur les conséquences du retour de la France dans le commandement intégré de l'OTAN, sur l'avenir de la relation transatlantique et les perspectives de l'Europe de la défense*. diplomatie.gouv.fr, 2012. 11. (2013. 07. 20.)

Ugyan a „visszatérés fejében” előzetesen kért 1250 katonai pozíciótól a végül betöltött 925 némileg elmarad, azonban ez a reformoknak és a racionalizáló költségvetési intézkedéseknek tudható be, és nem az érdekvényesítés és a befolyás hiányának francia részről. Ezeken felül a francia hadiiparra is jótékonyan hatott a visszatérés: a légi irányítási és ellenőrzési rendszer (*Air Command and Control System – ACCS*) és a Thales cég gondozásában működő rakétavédelmi projekt megrendeléseinek költségvetése (bevétele) mintegy 1,6 milliárd euró.

A francia haderő szerepvállalása nemzetközi műveletekben

A tartósan külföldön állomásoztatott francia erők (13 000 fő) mellett kiemelt jelentőségű Franciaország nemzetközi megítélése szempontjából a nemzetközi válságkezelő és békefenntartó műveletekben való részvétel. A NATO műveletei keretében (Afganisztán, Koszovó – 2750 fő), önálló műveletekben (Csád, Elefántcsontpart, Mali – 5400 fő), az ENSZ (Elefántcsontpart, Kongói Demokratikus Köztársaság, Libanon, Nyugat-Szahara – 930 fő) és az EU (Bosznia-Hercegovina, Kongói Demokratikus Köztársaság, Uganda, Ádeni-öböl – 190 fő) műveleteiben és több kisebb megfigyelő misszióban összesen 9500 francia katona vett részt 2012-ben.¹⁰

Arányaiban a NATO-műveletekben való szerepvállalás a francia erők közel harmadát érinti két műveletben, miközben a francia nemzeti érdekeknek megfelelően Afrika jelenti a válságkezelő műveletek elsődleges terepét, és jelentős számú (a külföldön állomásozó egységek mintegy harmadát képező) francia katona állomásozik az úgynevezett DOM-TOM területeken (*Département d'outre mer, Territoire d'outre mer* – a tengerentúli megyék és tengerentúli területek). A NATO-szerepvállalás a következő hónapokban a fent jelzetteknek megfelelően csökkenni fog és átalakul.

Francia erők a nemzetközi műveletekben – 2012

Műveleti keret	Francia erők létszáma (fő) (2012)	Az összes műveleten belüli arány (%)
Önálló nemzeti műveletek	5400	56,70
NATO	2753	28,90
ENSZ	934	9,80
EU	194	2,00
Egyéb	239	2,60
Összesen	9520	100,00

¹⁰ The Military Balance 2013. iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 07. 20.)

A francia művelet szerepvállalás területi súlypontjai – 2012

Műveleti terület	Francia erők létszáma (fő) (2012)	Az összes műveleten belüli arány (%)
Afrika	5703	59,90
Afganisztán	2414	25,40
Közel-Kelet	1054	11,10
Egyéb	349	3,60
Összesen	9520	100,00

Forrás: *The Military Balance 2013*. iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 07. 20.)

Az afganisztáni műveletekbe Franciaország 2001-ben kapcsolódott be, és az ISAF-művelet 2003-as elindítása óta NATO-alárendeltségben állomásoznak a francia erők az országban. A francia szerepvállalás csúcspontján 3600 francia katona vett részt a műveletben,¹¹ az ötödik legnagyobb hozzájáruló nemzetté téve Franciaországot, és három alkalommal fontos vezetői pozíciót töltöttek be francia parancsnokok.¹²

François Hollande választási ígéretének megfelelően 2012-ben befejeződtek a harci feladatok, a 2013-ban az országban maradó 1200 fő (majd a 2014. decemberi kivonásig maradó 400 fő) pedig támogató-kiképző feladatokat lát majd el. A francia katonák feladata jelenleg az afgán hadsereg felkészítésére, kiképzésére és a műveleti tanácsadásra, az afgán vezérkar és katonai vezetők képzésére, valamint az *Átmenet (Inteqal)* folyamatának előmozdítására terjed ki.¹³ Az utóbbi években a katonai szerepvállalás mellett folyamatosan előtérbe kerültek a különböző civil területeken (egészségügy, mezőgazdaság, oktatás, belbiztonság, kormányzati munka) megvalósítandó feladatok is.

Franciaország ugyancsak részt vesz a KFOR-műveletben, ahol a 330 fős francia kontingens a hatodik legnagyobb a nemzetközi stabilizációs erők között.¹⁴ A klasszikus, nem harcoló erőkkel ellátott békefenntartó feladatokban korábban három alkalommal töltött be francia vezető parancsnoki tisztséget (a 2001 októberét, 2004 augusztusát és 2007 augusztusát követő években).

Az elhúzódó stabilizációs műveleteken túlmenően a francia cselekvési hajlandóságot mi sem bizonyította jobban, mint a líbiai beavatkozás, amely szoros francia–brit együttműködésben végrehajtott műveletekkel kezdődött (Operation Harmattan,¹⁵ illetve Operation Ellamy¹⁶), majd ENSZ-mandátummal bíró NATO-beavatkozássá (Operation Unified Protector¹⁷) fejlődött. Líbia számos tanulsága mellett – mind a NATO, mind az EU számára – a francia haderő szempontjából elsősorban azt bizonyította, hogy a légierő és a haditengerészet (szárazföldi erők bevetésére nem került sor) képes végrehajtani olyan magas intenzitású harci feladatokat, amelyekre a fenti válságkezelő műveletekben nem

11 *French combat troops withdraw from Afghan war*. reuters.com, 2012. 11. 20. (2013. 07. 20.)

12 2004 augusztusa és 2005 februárja között az európai törzsek parancsnokságát; 2006 augusztusa és 2007 áprilisa, majd 2008 augusztusa és 2009 augusztusa között a kabuli ISAF-parancsnokságot.

13 *Projet de Loi de Finances 2013: Vers une nouvelle programmation militaire*. defense.gouv.fr, 2012. 09. (2013. 07. 20.)

14 *Les autres opérations de l'OTAN*. rpfrance-otan.org, 2013. 03. 05. (2013. 07. 20.)

15 *L'opération Harmattan*. defense.gouv.fr, 2011. 09. 27. (2013. 07. 20.)

16 *UK contribution to the operation - Role of the National Security Council*. parliament.uk, 2012. 02. 08. (2013. 07. 20.)

17 *NATO and Libya Operation Unified Protector*. nato.int, 2012. 03. 27. (2013. 07. 20.)

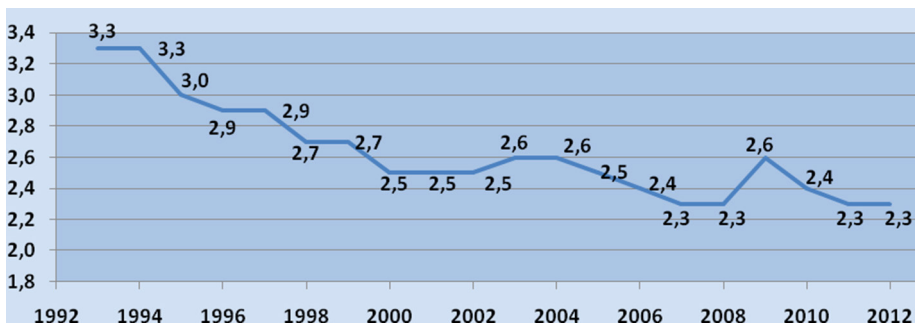
– vagy csak az amerikai fél részéről – került sor. Emellett ez volt a francia haderő első jelentős műveleti szerepvállalása, mióta visszatértek a NATO katonai szervezetébe. Ennek megfelelően a francia haditechnikai eszközök széles skáláját bevetették: Mirage, Rafale, Super Etendard vadászpilóta nélküli repülőgépeket, E-2 Hawkeye légtérelőző repülőgépeket, Eurocopter Tiger, Gazelle és Puma helikoptereket, a Charles de Gaulle repülőgép-hordozót és a Tonnerre Mistral osztályú helikopterhordozót. Több, a közelmúltban fejlesztett vagy rendszeresített haditechnikai eszközt (például az említett Tiger helikoptereket Mistral osztályú hordozóról és egyes precíziós fegyvereket) is első alkalommal vetettek be éles körülmények között.¹⁸

Líbia tapasztalatai közül azonban – a műveleti hiányosságok azonosítása mellett – a francia NATO-szerepvállalás értékelése szempontjából az emelkedik ki, hogy a 2009-es visszatérés után a gyakorlatban is alátámasztották azt az európai vezető szerepet, amit Franciaország játszani kíván. Továbbá – annak elismerése mellett, hogy az európai szövetségesek több területen jelentős mértékben rá voltak utalva az Egyesült Államokra – Franciaország azon maréknyi szövetséges egyike volt, aki nemcsak hajlandó, hanem képes is volt a műveletekben részt venni.

A francia védelmi költségvetés

Mint korábban említettük, az elmúlt években Franciaország még képes volt teljesíteni a védelmi kiadásokra vonatkozó NATO-ajánlást, miszerint GDP-arányosan minimum a bruttó nemzeti össztermék 2%-át kell(ene) védelmi célokra fordítani. Az új fehér könyv előrejelzése értelmében azonban ez az arány a GDP 1,76%-ára fog csökkenni.¹⁹

A francia védelmi költségvetés a GDP arányában, 1993–2012

Forrás: SIPRI Military Expenditure Database

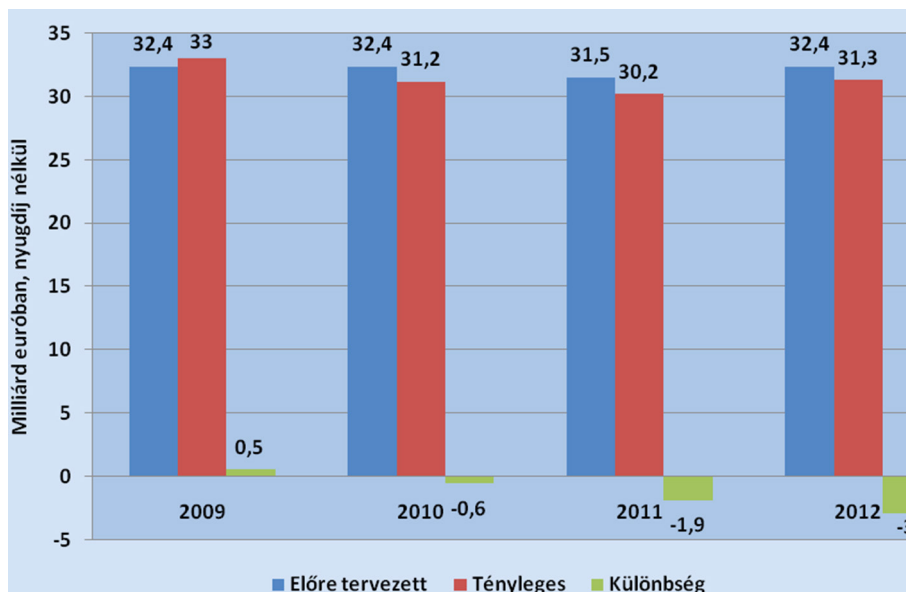
Költségvetési tekintetben Franciaországot – csakúgy, mint az összes tagállamot – nehéz helyzet elé állítja a gazdasági pénzügyi válság, és az ezzel kapcsolatos, az ország egészét érintő megszorító intézkedések. A 6 éves ciklusokban történő védelmi költségvetési tervezést az ilyen nagyságrendű, korábban nem várt események, tényezők alaposan átír-

18 Laird, Robbin: *French Libya Lessons Learned: Better Targeting, Flexible ROEs, Limits to Armed UAVs*. breakingdefense.com, 2011. 09. 23. (2013. 07. 20.)

19 *Projet de Loi de Finances 2013: Vers une nouvelle programmation militaire*. defense.gouv.fr, 2012. 09. (2013. 07. 20.)

hatják. Nincs ez másképpen most sem, hiszen az aktuális költségvetési tételek nagysága fokozatosan távolodott a 2009–2014-es időszakra vonatkozó törvényben előirányzottaktól: míg a védelmi költségvetési törvény a 2008–2012 közötti időszakra 128,8 milliárd euróval kalkulált, addig a hiány 2012 végére mintegy 3 milliárd euróra nőtt.

Az előirányzott és tényleges védelmi költségvetési összegek alakulása 2009 és 2012 között

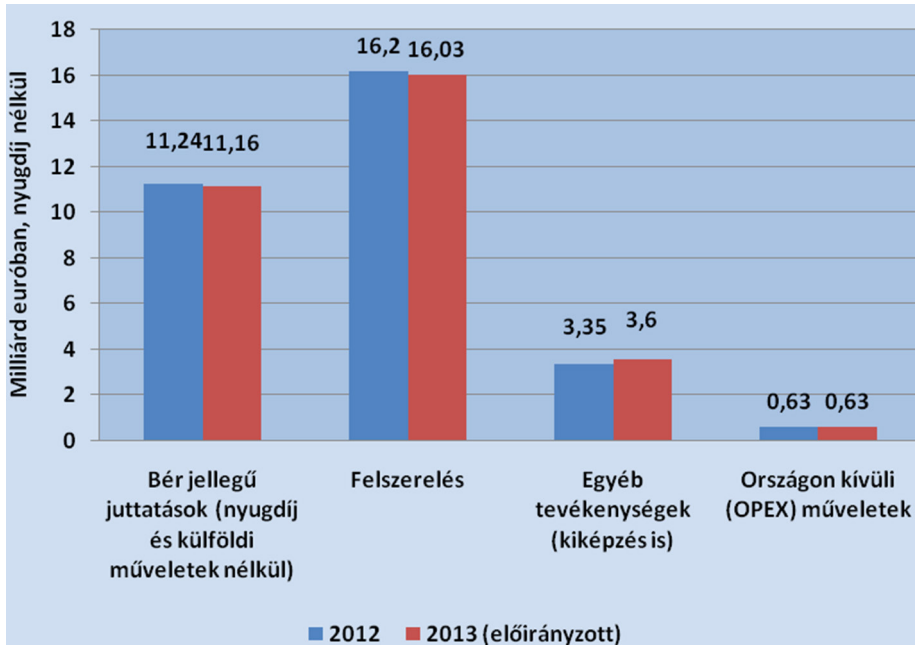

Forrás: *Projet de Loi de Finances 2013: Vers une nouvelle programmation militaire.*

A katonai-védelmi ambíciószint és a rendelkezésre álló források közötti különbségből adódóan azonban nehézségek merültek fel a 2008-as fehér könyvben meghatározott feladatok végrehajtása terén, ami szükségessé tette a korábbi célok és a fennmaradó megszorító intézkedések összehangolását. Mivel korábban a védelmi költségvetés területén az illetékesek 2012-re vonatkozóan már bizonyos mértékű forrásemelkedéssel számoltak, amit nem lehetett megvalósítani, szükségessé vált a kiadások átgondolása és már rövid távon végrehajtandó racionalizálása az alábbiak szerint: a működési költségeket mintegy 7%-os, illetve a bérjellegű kiadások 0,7%-os csökkentését írták elő a 2012–2013-as időszakban.

A megszorítások ellenére nem minden terület esett a költségvetési megszorítások áldozatául: a kiképzési és felkészítési programokra fordítható összeg 300 millió euróval nő a 2012–2013-as időszakban, ami összhangban van a NATO által támasztott elvárásokkal. Az eszközök modernizációját (és beszerzését) is kiemelten támogatja a francia állam: az erre fordítható összeg 16 milliárd euró környékén stabilizálódott.

A 2012-es és a 2013-as (tervezett) védelmi költségvetés

Forrás: *Projet de Loi de Finances 2013: Vers une nouvelle programmation militaire*

A hiány felhalmozásában és a tervezési nehézségekben jelentős szerepe volt azoknak a válságkezelő műveleteknek, amelyekben Franciaország részt vett: sok esetben ugyanis a külföldi műveletek előre nem tervezhető jellege miatt az elmúlt években jelentős többletköltségeket róttak a védelmi költségvetésre. Azonban mindenképpen hozzá kell tenni, hogy az afganisztáni csapatkivonások miatt a 2013-ra tervezett költségeket – amennyiben nem kerül sor a 2011-es líbiai beavatkozáshoz hasonló műveletre valahol – valószínűleg tartani tudja majd a francia haderő.

Franciaország a költségvetési megszorítások idején is kiemelt figyelmet fordít a kutatás-fejlesztésre, ami összhangban áll a NATO hasonló irányú törekvéseivel, hiszen úgy vélekednek, hogy a haderő igényeinek hosszú távú és tartós kielégítése, valamint a védelmi ipar támogatása érdekében ez elengedhetetlen. A Védelmi Minisztérium 2013-ban mintegy 3,3 milliárd eurót fordít a kutatás-fejlesztésre, ráadásul az erre szánt költségvetési összeg egy év alatt 10%-kal nő. Nem mellékes, hogy ezzel a francia nemzeti hadiipari kapacitás fennmaradását – azaz munkahelyek megőrzését – is támogatják, miközben továbbra is arra törekszik a honvédelmi vezetés, hogy a képességek és eszközök lehető legszélesebb köre tekintetében önálló legyen az ország, és rendelkezésre álljanak a szükséges gyártási és kutatás-fejlesztési kapacitások. Azokban az esetekben, amikor erre nincs lehetőség – akár azért, mert nem költséghatékony a termelés, akár azért, mert nem áll rendelkezésre a legmodernebb technológia és szakismeret –, a többnemzeti fejlesztési együttműködések kezdenek teret nyerni.

Képességfejlesztés és haditechnika²⁰

A védelmi ipar lényeges részét képezi Franciaország stratégiai önállóságának, és egyaránt élvezzi a politika, diplomácia és a gazdaság támogatását is. Nagyban hozzájárul a francia gazdasági rendszer működéséhez, hiszen több mint 4000 vállalatot foglal magában (amelyek között tekintélyes számban találunk kis- és középvállalatokat), és több mint 150 000 embert foglalkoztat. Ezen túlmenően becslések szerint a védelmi szféra vállalatai 25-40% közötti exportmutatóval rendelkeznek, ami nem mellesleg elősegíti az ország külkereskedelmi egyensúlyának fenntartását is. Mégis, a költségvetési megszorítások korában nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy a védelmi ipar első számú befektetője és megrendelője maga az állam, amely pénzügyileg is hozzájárul a magas színvonalú kutatások (és az ebből eredeztethető fejlesztések) megvalósításához, ezért az állami források szükségessége kockázati tényezőként folyamatosan jelen van.

A francia haditechnikai fejlesztések jelentős mértékben hozzájárulnak az új (avagy újszerű) kihívásokhoz történő hatékony alkalmazkodáshoz. A beszerzések során a francia haderő nagymértékben támaszkodik a francia védelmi iparra. A várhatóan 2013-ban érkező, rendszerbe állításra kerülő haditechnikai eszközök között szerepel például 18 MM40 EXOCET rakéta, 4036 FELIN-rendszer (gyalogsági harc felszerelés), 25 MU90 torpedó, 11 Rafale repülőgép, 4 Tiger harci helikopter, 3 CN 235 szállító repülőgép (a szállítási kapacitás növelése érdekében), 5 (felújított) Cougar helikopter, 20 Aster 15 rakéta, 2 Aster 30 rakéta, és 335 (felújított) Mistral rakéta. A beszerzésekből jól látható, hogy a líbiai és afganisztáni műveletek tanulságait nagy súllyal veszik figyelembe annak érdekében, hogy a légierő, a haditengerészet és a szárazföldi erők is rendelkezzenek a szükséges harci és harctámogató képességekkel. Ezen belül is kiemelkedik a légierő felderítő, megfigyelő, célmegjelölő képességeinek továbbfejlesztése és a légi utántöltési képesség megőrzése. A szárazföldi erőknél pedig az afganisztáni műveleti tapasztalatok alapján az erők védelmének, oltalmazásának lehetőségeit és a harci, harctámogató műveletekben biztosított tüzerőt kívánják erősíteni.

A fejlesztések közül három kiemelt hosszú távú programot érdemes még megemlíteni:

- A CONTACT-program a harcászati és hadszíntéri digitális kommunikációt erősíti. Célja, hogy a harcászati erőket olyan megbízható, biztonságos rádiókommunikációs rendszerrel tudják felszerelni, amely kompatibilis, interoperábilis a NATO-, illetve a koalíciós erők rendszereivel, vagy adaptálni lehet azokhoz. A program megvalósítása 2012-ben kezdődött, az eszközök szállítása várhatóan 2018-ra várható, és lehetővé teszi, hogy 2021-ig két dandárt fel tudjanak szerelni ezekkel az eszközökkel.
- A BSAH-program célja a haditengerészet meglévő eszközeinek megújítása/felújítása, ami várhatóan 2014-től kezdve 15 évre szól.
- Az MRTT-program az 1960-as években épült, 11 C135FR és 3 KC135R típusú, valamint 3 A310 és 2 A340-es légi szállító és utántöltő gép cseréjét szolgálja. Nem titkolt cél, hogy elsősorban francia fejlesztésben és a nemzeti hadiipart erősítő megrendelésben gondolkodnak, nem pedig külföldről való beszerzésben. A megvalósítási szakasz várhatóan 2013-ban kezdődik, és 2017 környékén érkezhetnek az első új beszerzések.²¹

²⁰ *Projet de Loi de Finances 2013: Vers une nouvelle programmation militaire.* defense.gouv.fr, 2012. 09. (2013. 07. 20.)

²¹ Uo.

A képességfejlesztés másik területe a többnemzeti együttműködésben történő fejlesztés, beszerzés, működtetés és alkalmazás, ami Franciaország esetében négy különböző formában történik: kétoldalú ad hoc együttműködésekben (mint a német–francia), kétoldalú stratégiai együttműködésben (mint a brit–francia), az Európai Unió belül megvalósuló programokban (mint az Eurofighter Typhoon és az Airbus A400M fejlesztése) és a NATO „okos védelemhez” kapcsolódó többnemzeti fejlesztésekben. Utóbbi szempontjából – mint korábban említettük – Franciaország teljes mértékben támogatja ezeket a kezdeményezéseket, hiszen ezáltal nemcsak az európai államok vállalnak nagyobb részt az európai védelemben és fokozzák a terhek jobb eloszlását a NATO-n belül, hanem az európai védelmi ipart is erősítik. Ezért Franciaország a meghirdetett „smart defence-kezdeményezések” egyik legnagyobb hozzájárulója,²² hiszen a 24 futó projektből 14-ben szerepet, ebből kettőben (Többnemzeti Logisztikai Partnerség és egészségügyi felszerelések fejlesztése) vezető szerepet vállal. Bár a többnemzeti képességfejlesztés során több nehézség is felmerülhet (költségnövekedés, időbeli csúszás, valamely partner kiszállása), francia részről továbbra is megalapozottnak véljük az ilyen programokban való részvételt és azok támogatását a szövetséges országok körében.²³

²² *Les capacités : la „Défense intelligente”*. rpfrance-otan.org, 2013. 03. 06. (2013. 07. 20.)

²³ *Multinational Projects*. nato.int. (2013. 07. 20.)